

Europeisk esperantokultur

En av de mer spännande debattböckerna på svenska under 1996 var *Historia Myt och Identitet* (Bonnier Alba), skriven av den unge norske sociologiprofessorn Thomas Hylland Eriksen (i översättning av Steve Sem-Sandberg). Det är en modern upplysningsmänniskas samtidsanalys. Kylligt och förhållandevis opartiskt försöker han finna viktiga ideologiska och intellektuella underströmmar i det sena 1900-talet. Han är rationalisten som pekar på det irrationella. När hans skrift utkom för någon månad sedan fick den ett ganska surt mottagande i storstadspresen. Tankegangarna var en smula hädiska för de liberalt sinnade kosmopoliterna på kulturredaktionerna. De saknade förmåga att se att Thomas Hylland

Eriksen nog var en av dem, fast tillräckligt självständig för att våga beskriva verkligheten sådan den är och inte sådan han hoppas den borde vara.

Sammanhållande faktorer

I den relativt korta boken, eller långa essyerna om man så vill, pekas på varje samhälles behov av myter och traditioner. Författaren talar utifrån skiftande egna erfarenheter; från Indien, Mauritius och Norge. Han understryker de samhörighetskappande och sammanhållande faktorernas betydelse – människans strävan efter identitet och förankring. Han menar att det är dumt och farligt att bortse från denna orientering. Det handlar om djupt liggande känslor, om det som knyter en individ samman med tid och plats: "Myterna

tycks faktiskt ha något allmänmänskligt över sig; helt enkelt något universellt och djuplodande som har att göra med att vara människa. De kan därför inte avfärdas som falskt medvetande; de måste förstås som ett fundamentalt uttryck för människans sätt att vara."

Det är meningar och sammanfattningar långt borta från den nya tidens vråflabb mot det som anses en smula efterblivet, åtminstone löjligt: att söka förankring och sammanhang. Thomas Hylland Eriksen har på sitt sätt kastat ett förklarande ljus över den massiva uppslutningen vid prins Bertils bortgång för en tid sedan. Han kom som folkjär medlem av den kungliga familjen och arvfurste att bli en symbol för historisk kontinuitet. Genom sin livshållning kom han att personifiera många dygder och andra egenskaper vi sätter högt; plikt, ansvarskänsla, självuppoffring samt lojalitet. Det kan tyckas naivt och mentalt grumligt men många fann det ytterligt viktigt

---

Historia, myt och identitet, av Thomas Hylland Eriksen i översättning av Steve Sem-Sandberg, Bonnier Alba, 1996.

att på olika sätt hedra den bortgångne. Han kom att fungera som en central symbol. Genom monarkin speglas det lilla, det dagliga livet, i det stora. Födelse, dop, bröllop och begravning är gemensamt både för "vanligt folk" och den kungliga familjen.

Skriftens credo är snarast att dessa känslöstämningar bör bejakas och rätt hanteras. Målet är inte att skapa någon ny sammanblandningskultur men heller inte att acceptera tron på att den ena myten är "finare" än den andra: "Därför är det missriktat att kritisera intoleranta politiska rörelser bara för att de bygger på myter. I stället måste ett demokratiskt och sant pluralistiskt samhälle erkänna existensen av många parallella myter, som ofta kan stå i konflikt med varandra, även om de är likvärdiga. För det är inte den identitetsmässiga anknytningen till familj, hemort, modersmål och myter som föder fascism, utan den bristande förmågan och viljan att förstå att andra människor som har familjer, hemorter, modersmål och myter, har precis samma värde som en själv."

Behovet av nationalism och etniskt tänkande förnekas således inte. Där- emot understryks vikten av att se till att inte inskränkta, fundamenta- listiska och andra utestängande krafter lägger beslag på myterna, historien och de gemensamma sym- bolerna. Thomas Hylland Eriksen har snarast ett varningens ord att rikta till moderna åsiktsfränder: "Dröm- men om den revolutionära klass-

kampen liknar drömmen om multi- etnisk global harmoni i det avseende att båda undervärderar nostalgin och det romantiska förhållandet till det förflutna som drivkrafter för såväl ideologi som identitet."

” Thomas Hylland Eriksen har på sitt sätt kastat ett förklarande ljus över den massiva uppslutningen vid prins Bertils bortgång för en tid sedan. Han kom som folkkär medlem av den kungliga familjen och arvfurste att bli en symbol för historisk kontinuitet. Genom sin livshållning kom han att personifiera många dygder och andra egenskaper vi sätter högt; plikt, ansvars känsla, självuppoffring samt lojalitet. ”

Det historiskt framvuxna, det hävdvunna, respekteras och äras på ett helt annat sätt än det konstru- erade. Myternas, sagornas och berättelsernas styrka ligger i det faktum att de är traderade från generation till generation. Olika tider och epoker har lagt till och dragit ifrån – på så sätt har en helhet skapats. Försök att

därför hitta på nya myter är på sam- ma gång insiktsfullt och skratt- retande. Det är klokt att inse dess betydelse men löjligt att tro det går att skapa samma uppslutning kring dessa plastidéer. Ett typexempel på denna utveckling är förslaget till sedlar för den europeiska enhets- valutan vilket det planeras för inom ramen för EUs monetära union. Sju sedlar i olika valörer skall materiali- seras inför ögonen på de tveksamma européerna. Varje sedel skall repre- sentera ett århundrade. De kommer att prydas av en bild på en bro och en port från varje sekel. Men inte avbildningar av existerande bygg- nadsverk utan påhittade så kallade typexempel för varje tids speciella stil. Allt ett försök att ersätta det lokala och nationella med något slags ny gemensam artificiell identitet. Svenska Dagbladet har tidigare på ledarplats talat om euron som en esperantovaluta. De nya sedlarna kommer följdriktigt att prydas av bilder företrädande esperantokultu- ren!

Om denna utveckling skriver Thomas Hylland Eriksen insiktsfullt: "Och när euroideologerna i Bryssel vill stärka samhörigheten mellan de europeiska folken beställer de historieböcker som berättar Europas historia utan att göra nationalstaten till en slutprodukt; i stället fokuserar de på den lokala särprägel, sam- banden mellan olika regioner, och det gemensamt europeiska/.../

Men genom att tala på det sättet gör de intellektuella arkitekterna

bakom 'den gemensamma europeiska identiteten' precis samma sak som världens marxister, nationsbyggare och etnopolitiker tidigare gjort, nämligen att framställa ett tillstånd i nutiden eller den nära framtiden som en nödvändig konsekvens av ett givet förflutet: de skapar alltså myter."

Hutsi-tutsi-tänkande

Och något av en europeisk paradox är det väl att kritik riktas mot nationalstaterna samtidigt som EG/EU-byråkratin är villig att kopiera många av nationens kännetecken. Med darr på stämman

argumenteras det mot påstådd inskränkthet då folk värnar den egna valutan. De som motsätter sig en utveckling mot europeisk federalism får bereda sig på anklagelser för "hutsi-tutsi-tänkande" och att man inte vill medverka till att förhindra nya tragedier likt de i Bosnien. Men samtidigt är de hängivna europavännerna beredda att använda just nationalstatens symboler för att legitimera den egna verksamheten. En gemensam valuta med bilder föreställande esperantokulturen. En "nationalhymn". En flagga. De tolgula stjärnorna mot blå botten som dyker upp på officiella dokument

och andra publikationer. Allt detta är ju ett indirekt erkännande av de känslor som ligger latent i Europa. Men istället för att utnyttja detta i ett samarbete nationalstater emellan görs försök att skapa en konstlad känsla av samhörighet. I detta finns en stor fara. De historiskt framvuxna myterna och traditionerna finns kvar. Om eliten, det politiska etablissemanget, överger dem finns risken att någon annan lägger beslag på dem. Det är en utveckling som sannernigen inte skulle gynna ett fredligt, folkligt uppbackat samarbete Europas länder emellan.

BODIL BRYNTESSON:

The Affirmative Action Debate

Antologin *The Affirmative Action Debate* visar tydligt hur stor debatten om Affirmative Action har blivit i USA.

Redaktören George E. Curry, i vanliga fall redaktör för *Emergent Magazine*, har samlat många namn-

kunniga skribenter. Boken innehåller en mycket ambitiös genomgång av historia, argument och olika vinklingar på den diskussion som förs "over there".

Tyvärr har boken nog mycket att lära oss svenskar om vad som komma skall. Statistik som visar att vita

medelklassmän har haft det för lätt i livet följs av inlägg om att Affirmative Action har medfört förbättringar för kvinnor, afrikanska amerikaner, asiatiska amerikaner och så vidare. Listan kan göras lång över svenska debatter som har anknytning till det som beskrivs. Tham-professorer, 55+, kvotering av invandrare, bostadssegregation med mera.

En majoritet av skribenterna är för affirmative action. Deras kategorisering av människor är i stort

---

The Affirmative Action Debate, av George E. Curry, Addison-Wesley Publishing Company inc, 1996.